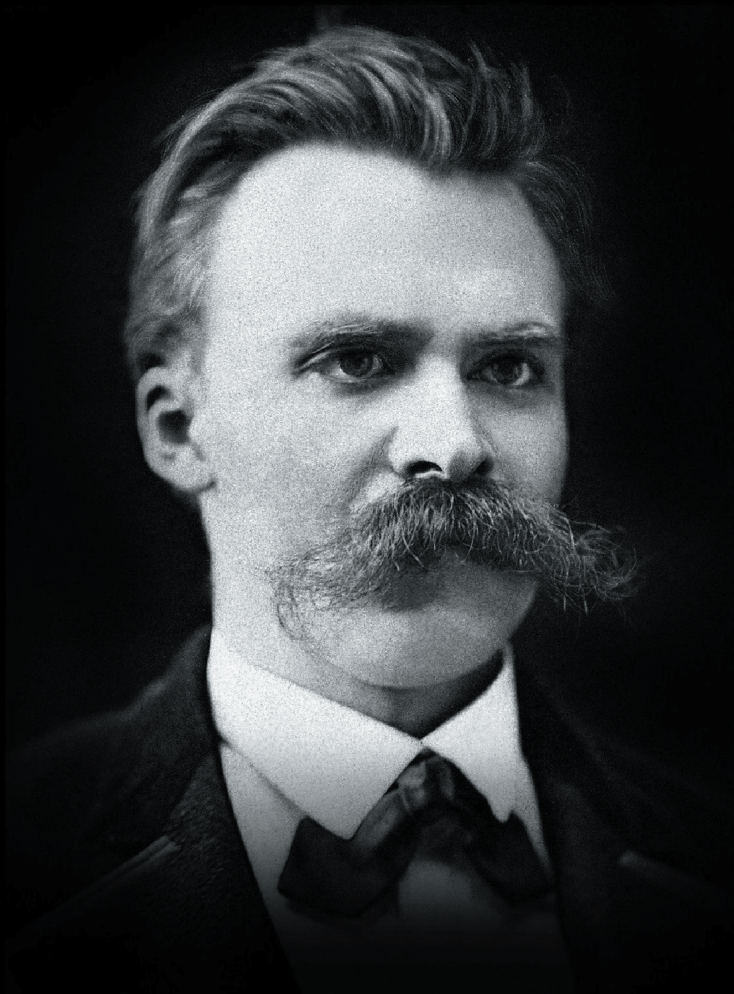

Nietzschen Filosofia: Kriittinen Essee

Jevgeni Nikolajevitsh Trubetskoi

Nietzschen filosofia.
Kriittinen essee

**Nietzschen filosofia.
Kriittinen essee**

**Jevgeni
Nikolajevitsh
Trubetskoi**

**Suomentanut:
Filip Poutintsev**

Vuonna 1903 ilmestynyt venäläinen alkuteos:

Философия Ницше. Критический очерк

Евгений Николаевич Трубецкой

Copyright © 2025 Filip Poutintsev

Kääntäjä ja julkaisija: Filip Poutintsev

Kannen kuva: Friedrich Nietzsche Baselissa, Sveitsissä, n. 1875

Kannen suunnittelu: Filip Poutintsev

ISBN: 978-952-80-5382-8

Kustantaja:

BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino:

Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

Sisällys

Johdanto.....	6
Nietzschen filosofia. Kriittinen essee.....	9
Luku: I.....	13
Luku: II.....	16
Luku: III.....	23
Luku: IV.....	28
Luku: V.....	37
Luku: VI.....	40
Luku: VII.....	47
Luku: VIII.....	51
Luku: IX.....	57
Luku: X.....	63
Luku: XI.....	73
Luku: XII.....	78
Luku: XIII.....	85
Luku: XIV.....	91
Luku: XV.....	96
Luku: XVI.....	104
Luku: XVII.....	111
Luku: XVIII.....	114
Luku: XIX.....	118
Luku: XX.....	123
Luku: XXI.....	126
Luku: XXII.....	129
Luku: XXIII.....	133
Luku: XXIV.....	137
Luku: XXV.....	150
Viitteet.....	158

Johdanto

Koko Nietzschen filosofia, jonka lähtökohta on ateismi ja lopullinen tulos ihmisen kieltäminen, on yritys voittaa kuolemanpelko ja vastata kysymykseen, kannattaako ylipäättään elää. Tekijä asettaa tavoitteekseen selvittää, kuinka filosofi suoriutui tästä tehtävästä, ja tekee johtopäätöksen, että vaikka kaikissa Nietzschen teoksissa tuntuu suuri filosofinen ja taiteellinen lahjakkuus, filosofisten kysymysten asettelun syvyys, havainnon ja kritiikin hienous sekä taiteellisten kuvien rikkaus ja kirkkaus, hänen oppinsa kantaa filosofisen ajattelun rappion leimaa, ja hänen filosofiansa lopulliset johtopäätökset rajoittuvat latteuteen. Tämä valtava epäsuhta käytettyjen voimien ja saavutetun tuloksen välillä selittyy ajattelun yleisellä heikkenemisellä ja väsymisellä, joka on koko nykyajan tunnusmerkki, toisin kuin filosofian suurimman kukoistuksen päivinä, jolloin sitä elähdytti usko järkeen ja olemassaolon perustana olevaan ajatukseen.

Jevgeni Nikolajevitsh Trubetskoi (1863–1920) oli venäläinen, tsaarinajan filosofi, oikeustieteilijä, uskonnollinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaja; Kiovan (1897–1905) ja Moskovan (1905–1917) yliopistojen professori. Hänen isänsä oli musiikkitieteilijä Nikolai Trubetskoi – yksi Moskovan konservatorion perustajajäsenistä. Heidän perheensä oli vaikutusvaltainen 1300-luvulla muodostunut ruhtinasuku, joka juonsi juurensa Liettuan suuriruhtinaskunnan hallitsijasta Gediminasin (1275-1341) pojanpojasta.

Vallankumouksen jälkeen Trubetskoin suku, muiden aatelisukujen joukossa vastusti bolševikkeja ja antoi tukensa Venäjän valkoiselle armeijalle. Kun puna-armeija kuitenkin voitti, suurin osa heistä, mukaan lukien hänen poikansa filosofi ja kirjailija Sergei Trubetskoi muutti Ranskaan. Itse Jevgeni ei ehtinyt mukaan, sillä hän kuoli jo sisällissodan aikana vuonna 1920 pilkkukuumeeeseen.

Nietzschen filosofia. Kriittinen essee – julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1903. Teos on yksi täydellisimmistä ja perusteellisimmista Nietzschen filosofiaa käsittelevistä tutkimuksista Venäjällä ja se on 1900-luvun alun venäläisessä Nietzsche-tutkimuksessa eniten siteerattuja.

Tutkimus on kirjoitettu uskonnollis-liberaalista näkökulmasta: Trubetskoi jatkaa Lopatinin–Grotin–Solovjovin linjaa ”contra Nietzsche”. Aikansa hengessä (vuoteen 1903 mennessä Venäjälle oli jo muodostunut ja vahvistunut pro-nietzscheläinen kirjallinen traditio) hän ei kuitenkaan kiellä saksalaiselta ajattelijalta filosofista ja taiteellista lahjakkuutta, vaan jopa huomauttaa useista myönteisistä piirteistä hänen opetuksessaan: kehoitus arvioida uudelleen aikansa kulttuurisia ja moraalisia arvoja, protesti nykyihmisen pienentymistä ja rappeutumista vastaan, järkevän ja moraalisen persoonallisuuden ihanteen etsintä.

Nietzschen luomistyön johtavaksi motiiviksi Trubetskoi määrittelee elämän tarkoituksen etsimisen johdonmukaisesti loppuun asti viedyn ateismin pohjalta. Juuri ateismissa, hänen syvän vakuutuksensa mukaan, piilee nietzscheläisen ihmis- ja kulttuurivihamielisyyden paatos. Trubetskoin tavoitteena on kumota Nietzschen ”iskut” aikansa sivistystä, uskonnollisia uskomuksia, filosofisia ideoita ja sosiaalis-eettisiä ihanteita vastaan.

Tutkimuksen kohteeksi joutuvat käytännössä kaikki Nietzschen filosofian keskeiset ongelmat: metafysiikka, tieto-oppi, etiikka, uskonto, sosiaaliset ja poliittiset kysymykset. Kritiikkinsä kärjen Trubetskoi suuntaa Nietzschen opetuksen vastakkaisten teesien yhdistelmää vastaan, kutsuen hänen tuotantoaan ”ristiriitojen labyrintiksi”, jonka pääasiallisena hän pitää filosofisen pessimismissä rinnakkain esiintyvää optimistista uskoa elämän merkitykseen ja ihmisen korkeimpaan kutsumukseen.

Trubetskoi rakentaa analyysinsä triadin periaatteella: ensin esi-

tetään Nietzsche'n näkemykset tietystä kysymyksestä, sitten seuraa tämän kannan kritiikki lainauksin itse Nietzsche'tä, ja lopuksi tehdään johtopäätös hänen väitteidensä keinotekoisuudesta ja elottomuudesta.

Trubetskoin essee on kirjoitettu selkeällä sekä ymmärrettävällä kielellä, ja koska se tiivistää hyvin Nietzsche'n teosten sanomat ja ajatukset, sopii se erinomaisesti ensimmäiseksi kirjaksi Nietzsche'n filosofiaan tutustuvalle. Mutta kiitos Trubetskoin syvällisen ja tarkan analyysiin, soveltuu se hyvin myös edistyneelle Nietzsche-harrastajalle sekä filosofian opiskelijoille.

Nietzschen filosofia. Kriittinen essee

”Nykyään tapahtuu joskus, – sanoo Nietzsche, – että ihminen, yleensä lempeä, hillitty ja maltillinen, äkkiä raivostuu, rikkoo astiat, kaataa katetun pöydän, huutaa, riehuu, loukkaa kaikkia ja kaikkea ja lopulta vetäytyy syrjään häveten ja raivoten itseään vastaan. Miksi? Jotta hän kärsisi nälkää erillään vai jotta tukehtuisi omiin muistoihinsa? Ihmiselle, jolla on ylevän ja vaativan sielun tarpeita, joka harvoin löytää pöytänsä katettuna ja ruoan valmiina, on aina suuri vaara; mutta meidän päivinämme se on tavattoman suuri. Heitettynä keskelle äänekästä ja vulgaaria aikakautta, jonka kanssa hän ei kykene jakamaan aterioita, hän voi helposti kuolla nälkään ja janoon tai äkilliseen pahoinvointiin, jos hän kuitenkin päättää syödä yhteisestä vadista. Todennäköisesti jokainen meistä on joskus istunut väärällä paikalla yhteisessä pöydässä; ja juuri lahjakkaimmat meistä, ne, joita on vaikeinta ravita, tuntevat tuon vaarallisen *dyspepsian* (ylävatsa- tai ruoansulatusvaivan), joka syntyy äkillisestä oivalluksesta ja pettymyksestä ruokaan tai pöytäkumppaneihin – ruoan jälkeiseen pahoinvointiin.”¹

Tässä Nietzsche kuvaa omaa riitaansa aikakautensa kanssa, omaa pettymystään ja vetäytymistään modernista yhteiskunnasta. Modernin sivistyksen ateria herättää hänessä inhoa: niin pöytätoverit kuin heidän henkinen ravintonsa, niin ihminen kuin hänen ihanteensa. ”On päiviä, – hän sanoo, – jolloin minua vaivaa tunne, synkempi kuin synkin melankolia – halveksunta ihmistä kohtaan. Ja poistaakseni kaikki epäilyt siitä, ketä ja mitä halveksin, sanon suoraan: halveksin nykyajan ihmistä, johon olen kohtalon kautta sidottu aikalaisena. Nykyajan ihminen! Tukehtuisin hänen saastaiseen hengitykseensä!”² Kyse ei ole yksittäisistä ilmiöistä, vaan Nietzschen filosofia on röyhkeä haaste koko nykyajalle, protesti kaikkea sitä

vastaan, mitä nykyihminen elää: hänen uskonnollisia uskomuksiaan ja filosofisia ideoitaan, ihanteitamme, sosiaalisia ja eettisiä, nykyistä tiedettä ja taidetta vastaan. ”Minun filosofiani, – hän sanoo, – sisältää voittoisan ajatuksen, jonka täytyy tuhota jokainen muu ajattelu-tapa.”³ Se on ennen muuta tuhoava kritiikki, joka ei tahdo jättää ki-veä kiven päälle nykyisen kulttuurin rakennuksessa.

Nietzschen kielteinen suhtautuminen todellisuuteen ei rajoitu vain nykyaikaan. Julistaessaan itsensä ”epäajankohtaiseksi ihmiseksi” hän osoittaa suhteellista suvaitsevaisuutta menneitä aikoja koh-taan; mutta sekin maksaa hänelle ponnistuksia: ihmiskunnan histo-ria on hänelle mielisairauksien historiaa, ja historian tutkimista hän vertaa vaellukseen hourulassa.⁴ Nykyinen aikakausi, ihmiskunnan koko edeltävän kehityksen tulos, sisältää keskiajan ja antiikin ele-menttejä, kaikkien aiempien kulttuurien jäänteitä. Niinpä nykyajan kokonaisvaltainen kieltäminen kääntyy Nietzschesä ihmisen ja ko-ko ihmiskunnan kieltämiseksi. Ihmisten keskeltä hän ei löydä yhtä-kään, joka oikeuttaisi ihmisen olemassaolon ja uskomme häneen.⁵

Eikä vain ihminen ole hänelle kieltämisen kohde. Ihminen on maailmankaikkeuden osailmiö ja siten erityistapaus siitä yleisestä epäjärjestyksestä ja mielettömyydestä, jonka filosofimme näkee ko-ko olemassaolossa. Siksi Nietzschele ei riitä ”ylittää ihminen”,⁶ hän näkee ajattelunsa tehtävän ”ylittää maailmankaikkeus”.⁷

Tämä kielteisyyys ei kuitenkaan tyhjennä Nietzschen filosofiaa: kieltäminen muodostaa vain yhden puolen hänen ajattelustaan. To-dellisuuden voi kieltää vain jonkin myönteisen ihanteen näkökul-masta, joka asetetaan olemassaolevaa vastaan toivottavana ja vel-voittavana.

”Kun me kiellämme, – sanoo Nietzsche, – se merkitsee, että meissä on jotakin, joka tahtoo elää ja vahvistaa itseään, jotakin, mi-tä me emme ehkä vielä näe ja tunne”.⁸ Kukistaessaan nykyihmisen ”epäjumalat” ja ”hävittäessään hänen pyhäkkönsä” filosofi tahtoo

Nietzschen filosofia. Kriittinen essee, on venäläisen filosofin Jevgeni Trubetskoin vuonna 1903 kirjoittama teos. Ajattelijä, joka puolusti elämän tarkoitusta ja Jumalan olemassaoloa, kirjoittaa ajattelijasta, joka kumosi itse hyvän käsitteen merkityksen ja julisti "Jumalan kuoleman". Trubetskoi kirjoittaa: "Nietzschen ajatus on kiinnittynyt juuri siihen, mitä hän kieltää. Pois sysätty Jumala jää hänen filosofiansa kes-

kukseksi, ja tässä piilee hänen etsintänsä uskonnollisuus. Lukematomissa teoksissaan Nietzsche toisti yhä uudelleen: 'Jumala on kuollut, Jumala on kuollut'. Tästä hän puhuu 'hullun', Zarathustran, entisen paavin suulla ja monta kertaa myös omasta puolestaan. Näiden loputtomien toistojen tuloksena syntyy vaikutelma, kuin Nietzsche haluaisi päästä eroon häntä vainoavasta painajaisesta, vakuuttaa itselleen ja muille, että kyse on vain houreesta, ei todellisuudesta. Mutta kaikki hänen ponnistelunsa ovat turhia: hän kieltää juuri sen, mistä hän elää! Lopulta meidän täytyy tunnustaa Nietzscheissä varsin merkittävä ansio. Koko hänen filosofiansa on tavattoman kaunopuheinen todistus juuri sen uskonnollisen idean voimasta ja elinvoimasta, jota vastaan hän saarnaa."

Kirjan kääntäjä ja julkaisija Filip Poutintsev (s. 1987) on suomalais-venäläinen kirjailija, jonka asiantuntemusala on Euroopan historia ja filosofia.

